

**PRIVIRE ANALITICĂ ASUPRA UVERTURII OPEREI
DECEBAL DE TEODOR ZGUREANU**

AN ANALYTICAL OVERVIEW OF THE OVERTURE OF
THE *DECEBAL* OPERA BY TEODOR ZGUREANU

LUMINIȚA GUȚANU,
lector universitar, doctor,
Universitatea „Spiru Haret”, București, România

It is an interesting achievement in music composition, both from the rhythmic and harmonic standpoint, and, at the same time, remarkable through the plasticity of the themes invented in the folklore area, derived from the substance of folk music. Its success lies in using the fundamental characteristics of the folk-type melodic structure. Here, we can identify rhythms of folk origin and a musical language with modal diatonic resonances. In this orchestral page, the dynamics create a very subtle array of nuances and accents. The author also varies other parameters: density, timbral colour, thus obtaining a complex, varied discourse.

Everything develops on the basis of timbral colors that could very well suggest the old Romanian instruments. Consequently, the Romanian alphorn is rendered by the use of the horn, the lyre (or lyra) by the harp, the caval (or the long shepherd's pipe), by the clarinet.

The overture contains seventeen modules. The little modules making up the musical form do not impose themselves as

entities, but succeed one another, for the purpose of attaining the same global effect.

Este o realizare componistică interesantă atât sub aspect ritmic, cât și armonic și în aceeași măsură remarcabilă prin plasticitatea temelor inventate în spațiul folclorului, derivate din substanța muzicii populare, reușita datorându-se utilizării caracteristicilor fundamentale ale structurii melodice de tip folcloric. Întâlnim aici ritmuri de origine populară și un limbaj muzical cu rezonanțe modale diatonice. Dinamica realizează în această pagină orchestrală o grilă foarte fină de nuanțe și accente. Autorul variază și ceilalți parametri: densitatea, culoarea timbrală, obținând un discurs complex și variat.

Totul se desfășoară pe culori timbrale care pot sugera foarte bine vechile instrumente românești. Astfel, *buciumul* este redat prin *corn*, *lira* prin *harpă*, *cavalul* prin *clarinet*.

Uvertura conține șaptesprezece module. Micile module din care se naște forma nu se impun ca entități, ci se succed una după alta în scopul obținerii aceluiași efect global.

În această pagină orchestrală compozitorul nu utilizează semne la armură, tonalitatea o deducem doar după semnele întâlnite accidental în partitură.

Prima idee melodică (**modulul I**) ce demarează într-un *Largo con tutta forza* în *tutti (fa minor)*, proiectează coloana imagistică a destinului dac într-o turnură impetuoasă, energetică. După această acumulare armonică (12 măsuri) se instaurează idiomul meditației (**modulul II**). Chipul melodic al acestui fragment (*Grave.Liscio*) expus la instrumentele cu corzi (*fa minor*) se remarcă prin cantabilitate, având o autentică forță de interiorizare.

Modulul III vine cu o melodie hazlie, sprințară (*Scherzando non troppo*) infuzată de intonațiile populare de factură folclorică. Este un fragment de esență armonică încredințat grupului instrumentelor de lemn susținut de *harpă* și *triangolo*.

Modulul IV (*Meno mosso*) are în baza o structură melodică de tip folcloric. Tema este grefată pe alternanța a două moduri: *Si ionic* și *Si mixolidic (la becar)*.

La această temă este respectată cvadratura clasică, ea fiind alcătuită din două fraze a câte patru măsuri de tip *antecedent – consecvent* și repetată în întregime. La reiterare compozitorul amplifică grupul orchestral, astfel la instrumentele cu corzi (care au expus tema de prima dată) adăunează grupul instrumentelor de lemn (*Fl; Pic; 2Ob; C.ingl.; 2Cl.*) și *Sonagli*.

Melodia pe parcursul desfășurării sale este secundată de un ostinato alcătuit dintr-o secundă mare (*mi-fa diez*), interval care definește stilul compozitorului. Întreaga expunere melodică se desfășoară pe fondalul a două pedale expuse la *Fg; Vlc; Cb* ce alternează între ele, pedale ce au menirea să cimenteze gândirea tonală.

Se încheie acest bloc sonor cu o codă ce constituie o cadență plagală, cadență de origine modală.

Modulul V. Un freamăt se face simțit prin tremollo-ul corzilor grave (*Vlc; Cb*) și a timpanilor pe fondalul cărora trompetele I și II evocă un enunț ce precede tema (*Molto Cantabile*) expusă la *corni*. Identificăm filiații a acestei teme cu cea a finalului (*Pe-un picior de plai...*). Expusă în *La mixolidic* ea are la bază o perioadă de cincisprezece măsuri, care la rândul său conține două fraze, a doua (*Appassionato*) amplificându-i elanul de măreție ce o caracterizează. Este **tema – climax**, pivotul central al uverturii, este **leit-tema Daciei**.

La modulul VI se instalează o nouă tema (*la minor*) cu un pregnant specific național, grație utilizării mordentului pe prima bătaie a fiecărei măsuri. Este o buclă melodică încărcată de tensiune lăuntrică, o temă gândiristă, interiorizată, cu o substanță muzicală sumbră. Melodia cuprinde ambitusul unei terțe mari. Ea are o structură de opt măsuri, în care primele patru interpretate la *corn englez* sunt identice cu următoarele patru interpretate la *clarinet*. Întreaga melodie se desfășoară sub acompaniamentul *harpei*.

La această temă compozitorul adăunează cinci măsuri în care are loc conexiunea treptată a diferitelor instrumente până la crearea acordului final (acord de tip cluster) format din cinci secunde mari suprapuse care prezintă o pentacordie, o scară minoră melodică.

Modulele VII și VIII. Substanța muzicală ale acestor module ne îndreaptă spre o imagine gravă. Debutând cu sunetul *Si* octava a doua (*Vni I și II*) se construiește un cluster ce cuprinde o cvartă

mărită, având ca interval generator secunda mică. Este o structură care prin adiționarea gradată a elementelor ajunge la concentrarea pe verticală a șapte sunete.

Pe acest continuum sonor se situează melodia. Este o temă convulsionată și dramatică. Ea demarează din anacruză printr-un salt de cvartă mărită (*fa-si becar*), *si becar* reprezentând modul *fa eolic* cu treapta a patra urcată, după care urmează saltul de sextă mică (*sol bemol* – treapta a doua coborâtă denotă prezența modului *fa frigid*), revenind apoi la minorul natural (*fa eolic*). Melodia este expusă de două ori identic.

Prin aceste două module compozitorul introduce în descrierea idilică a uverturii o tensiune, tradusă inițială printr-o neliniște sugerată de perspectiva tragică și anunțarea predestinării sfârșitului tragic a lui Decebal.

În **modulul IX** se prefigurează o nouă idee muzicală (*Rubato*) cu un pronunțat caracter de doină. Expusă în **Re ionic** cu un element expansiv (treapta a doua urcată – *mi diez*) tema conține o frază de șapte măsuri.

Utilizarea secundeii mărite denotă încă o dată gândirea compozitorului în spirit folcloric.

Tema este expusă la *Clarinet-solo*, e o temă bogată în ornamente, conținând apogiatuiri inferioare, scurte, posterioare, duble. Ea se desfășoară pe două pedale formate din două acorduri eliptice de terță interpretate la *Vle*; *Vlc* și *Cb*. În ultimele măsuri ale temei compozitorul utilizează doi clarineți pentru relevarea și accentuarea secundeii mici (*mi diez* – *fa diez*) – interval ce-i definește stilul.

Modulul X are la bază o idee muzicală (*Vivo*) concepută în metru de 5/8, alcătuită din patru măsuri. Este expusă la *Corn englez* în *re doric* și susținută de două pedale prezente la *fagoți*.

Modulul XI debutează cu o introducere de patru măsuri în care este expusă o pedală pe fondalul căreia se va desfășura ideea melodică. Tema este expusă la *Clarinet I* secundat de *Clarinet II* la interval de terță în *Re major*. În timp ce își desfășoară cântul său expresiv, *Fg 1 și 2*, *CFg* și *Sonagli* execută un acompaniament axat pe aceeași pedală (*la-mi-la*, acord eliptic de terță) cu care au debutat în cele patru măsuri de introducere. Această idee tematică este formată dintr-o frază de patru măsuri cu reiterare, fiind ancorată adânc în melosul popular atât din punct de vedere ritmic (7/16), cât și melodic.

Modulul XII conține o idee tematică bazată pe filonul folclorului românesc (*Re major*). Factură folclorică este urmărită și prin ritm cu capricioase schimbări de măsuri (7/16; 8/16), amintind improvizația populară. Este o temă concepută într-o mișcare continuă de șaisprezecimi (*Vni I* secundată la o terță de *Vni II*) acompaniată de o linie melodică alcătuită din optimi (*Viole* susținute de *triangolo*) ce demarează cu o pentacordie cromatică descendentă.

Modulul XIII (*Adagio. Molto cantabile*) constituie tema principală a dansului zânelor din scena coregrafică din finalul actului doi. Este o temă de factură transparentă, cu un colorit sonor senin condiționat de sprijinul pe armoniile *majorului mixolidic* (*Re*). Debutează cu o introducere de două măsuri la *harpă* după care urmează tema propriu-zisă formată dintr-o perioadă de opt măsuri care finisează pe o cadență dramatică (*tr. V-VI*), după care urmează o codă de patru măsuri. Este o melodie plină de gingășie și lirism ce exprimă o reverie, o beatitudine.

Modulele XIV și XV (*Agitato*) sunt o renaștere din materia existentă în modulele VII și VIII cu schimbări a cluster-ului.

Modulul XVI debutează cu o temă (*Apassionato, espressivo*) melancolică, sumbră în tonuri aprinse expusă la *Vni I* în *la minor armonic* acompaniată de *Vni II*; *Vle*; *Vlc*; *Campagne*. Secunda mărită îi conferă un colorit național.

Tema este alcătuită dintr-o perioadă de zece măsuri cu două fraze, cea de-a doua reiterând-o identic pe prima cu schimb de timbruri. Astfel, în fraza a doua tema este prezentă la *Clarinet I* și acompaniată de *Cl II*, *Fg 1 și 2*, *triangolo*.

Modulul XVII reprezintă **leit-tema Daciei** expusă în *modulul V*. Compozitorul simte necesitatea să mai insiste asupra acestei idei muzicale (*teme – climax*) astfel o reia, utilizând-o și drept ideea finală a întregului edificiu sonor.

Indiscutabil, uvertura reprezintă un moment important al operei.